

*Світлана Володимирівна КУЧЕРЕНКО,
старший викладач кафедри українознавства
Одеської державної академії будівництва та архітектури.*

ІВАН ТА ЮРІЙ ЛИПИ У КУЛЬТУРНОМУ ТА ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ (НАПРИКІНЦІ ХІХ - У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.)

У статті йдеться про розвиток липознавства як міждисциплінарного напрямку досліджень. Автор наголошує на проблемі свідомого вибору в житті Великих Українців – Івана та Юрія Липів. У підсумку зазначено доцільність застосування цілісного підходу у дослідженні персоналій.

Ключові слова: липознавство, свідомий вибір, призначення людини, цілісний підхід

This article covers development of lypoznavstvo (learning of the Lypas' activity) as interdisciplinary branch of the researches. The author emphasizes the problem of conscious choice in life of the Greatest Ukrainians – Ivan and Yurii Lypa. As a result, expediency of holistic approach to research of the personalities is stated.

Key words: lypoznavstvo, conscious choice, human being's destination, holistic approach

В статье идет речь о развитии лыпознавства как междисциплинарного направления исследований. Автор выделяет проблему сознательного выбора в жизни Великих Украинцев – Ивана и Юрия Лып. В итоге сказано о целесообразности использования целостного подхода в исследовании персоналий.

Ключевые слова: лыпознавство, сознательный выбор, назначение человека, целостный подход.

*«Боже ... дай так, що б ...
тривога батьківська
була у кожному серці...»
Ю. Липа «Табір»*

Юрій Липа у книзі «Світильник неугасимий», присвяченій батькові, вдивлявся крізь століття у своїх предків і уявляв їх воїнами старокиївських часів «із могутніми плечима й до-

бристи світлими очима»; селянами, які «рівномірно ступаючи за плугом, гляділи в глибіню ще незораного степу»; козаками сталевогрудими, «що тримали свій час як коня, навзводи»; осадчими Диких Полів, «де людина легко і впевнено йде вперед, бо в ній іскряться соки вічно кипучої землі». Юрій поєднував батьківський рід із українською історією у глибині століть і розглядав постать батька на тлі доби відродження та революції. Згадавши своїх пращурів, «неіснуючих тепер», «невзвісних, але сильних своєю присутністю», нащадок дякує їм за те, що дали Україні Івана Липу [9, с. 116].

Згадаємо цей рід із вдячністю за Юрія та словами його поезії «Ланцюг ніжності»:

*Від самих початків життя, коли пружно в колісці
Ти пнешся до сонця угору, побачиш тоді:
Всміхається разом із сонцем ще сонце —
то Мати.
А потім прийде, наче грім і потуга, до тебе
Згори голос Батька. І в цім ти зростеш і дозрієш,
Дозрієш, підеш і забудеш...
І раптом: Мій Боже,
Мов срібло в минулім завітне, мов кучері хмарки...
Це ж вантаж любови найбільший, і де ж він?
Уже їх немає, лиш сріблом просторяться хмарки.
І серце тремтить: — Буду вдячний! та вже їх немає.
І бачиш, що вдячність твоя розростається й світить,
І світить на тих, що минули й не чули подяки,
І бачиш, що кажуть ласкаво: не бійся, то — дар наш
І ми теж так само дістали від рідних цю ніжність,
Тобі віддали, ти ж віддай її власній дитині.
Віддай її мудро, це Бог пов'язав у ланцюг нас,
Від пращурів, прадідів тим обдаруєш правнуків,
Як знаком, що лучить і кров, і насіння, і вічність.*

Н. Шумило зазначає, що такі факти біографії як стосунки між батьком і сином — неординарного батька, духовного наставника, та незвичайного сина, його духовного послідовника, — мають не лише особисте, а й культурологічне значення. Дослідниця наголошує, що подібні родові осередки «впродовж історії розкривають приховані внутрішні механізми творення культури, проблеми вкрай серйозної для нації, гнобленої впродовж віків» [25, с. 16].

Попри велику схожість їхніх життєвих шляхів — обидва були лікарями, митцями, громадськими діячами — у кожного була власна доля, з її випробуваннями та призначенням. «Спостерігаючи за життєвим і творчим шляхом Юрія Липи, ми в багатьох аспектах, навіть у самих дрібних деталях, можемо бачити наслідування батька, але в інших історичних умовах, опираючись на виховану ним високу національну свідомість, і у значно масштабніших розмірах», — зазначає одеський історик А. Мисечко [17, с. 100].

Діяльності та творчості Івана та Юрія Липів приділяється постійна увага науковців. Видаються та перевидаються їхні твори [8], опубліковано їх листування та спогади про них [2; 29; 32], збірки статей і матеріалів [26]. Захищені кандидатські дисертації [6; 24; 25]. Відбулися наукові конференції у Львові [27] та Одесі [21].

Вже 10 років існує в Одесі Благодійний Фонд імені Івана та Юрія Липів. За ініціативою голови Фонду п. Галини Дольник проводяться раз на два роки Липівські читання. Філологи, літературознавці, культурологи, політологи, історики розглядають відповідні аспекти наукової та творчої спадщини цих двох Великих Українців [22; 23].

П'яті Липівські читання відбулися 6–7 травня 2010 р. у Кам'янець-Подільському національному університеті імені І. Огієнка [18] у межах проекту Фонду «Шляхи пам'яті»: у столичному Кам'янці зустрілися колись батько-міністр і син - вояк армії УНР — Іван та Юрій Липи; Юрій навчався у цьому університеті протягом двох семестрів; Іван Огієнко — друг Івана Липи — тоді був ректором цього університету. Проведення наступних Шостих Липівських читань планується у Львові за участю лікарського товариства — у місті, де колись жили Іван і Юрій Липи, а тепер живуть їхні прямі нащадки.

Існуючий науковий доробок виокремлює липознавство як напрямок міждисциплінарних досліджень, а в ньому, крім історичної, політологічної, культурологічної, філологічної, медичної та інших складових, існує також біографічна.

У статті зроблено акцент на тих фактах біографії Івана та Юрія Липів, що свідчать про свідомий вибір ними власного життєвого шляху — служити людям і Україні, усвідомлення особистої відповідальності за цей вибір і наслідування сином батьківського ставлення до вибору.

Рід Липів походив із Полтавщини, з часом переселився до Херсонщини, а згодом — до Криму в місто Керч. У Лева та Анни було три доньки й один син Іван, який народився 24 лютого 1865 р. Іван написав у своїх спогадах про те, що, можливо, саме родинні основи врятували його від «життєвого бруду» та в свій час повели на «інший шлях» [9, с. 119]. Який саме?

Після закінчення Керченської гімназії, юнак навчався на медичному факультеті Харківського університету. У 1891 р. чотири «свідомі українці», як вони себе називали, — Іван Липа, Михайло Базькевич, Микола Байздренко та Віталій Боровик вирішили «віддати усі свої сили на те, щоб визволити свою націю з того гніту, в якому вона зараз перебуває, і дати задля користи людськості ще одну вільну духом одиницю». За покликом серця та розуму вони створили таємну політичну організацію Братерство Тарасівців, яка проіснувала з 1891 по 1898 рр., маючи мережу з 10 осередків та понад 100 членів [20].

Через 20 років, згадуючи про цю подію у Львівській промові, І. Липа скаже слова, які часто цитують дослідники: «Святая святих для Тарасівців це була самостійна Україна. Іншої України ніхто з Тарасівців собі не уявляв» [9, с. 123]. Окрім того, вони проголосили національну єдність українського народу: «Для нас, свідомих українців, єсть один український народ. Україна австрійська і Україна російська однак нам рідні, і жодні географічні межі не можуть роз'єднати одного народу» [20].

Братчики тоді зорганізувалися на тлі суцільного українофільства, тому що просто любити Україну їм було вже недостатньо, вони хотіли боротися за самостійну соборну Україну. Саме під їхнім впливом у 1897 р. було засновано Загальну Українську Безпартійну Демократичну Організацію, котра 1904 р. перетворилася на Українську демократичну партію. А саме Братерство стало основою створеної 1900 р. Революційної Української Партії (далі — РУП).

Ю. Липа із захопленням писав про «шляхетність» їхнього націоналізму: «Внутрішня краса братерства і сильна воля його засновників привабила туди багато українських творчих душ», яким випало випробування тюрмою. І. Липа назвав її своєю «найвищою освітою», яку отримав за скоєний злочин — намір «отторження Малороссии от Великой России».

Після відрахування з Харківського університету за політичну діяльність, І. Липа зміг закінчити навчання у Казані.

Практикував у Полтавському й Ананьївському земствах. Свідомо «пішов у народ», ставши «лікарем для бідних» — так було написано у його лікарському посвідченні. Завдяки домаганням і зусиллям І. Липи у с. Дальник під Одесою була побудована нова повітова лікарня за проектом члена одеської «Просвіти», відомого архітектора Ф. Нештурха.

За спостереженням сина, Іван Липа в Одесі знайшов себе: у мандрівках Україною, у денній і нічній праці, у пізнанні особистостей, а також «у неустаннім упертім виховуванні себе самого». Ю. Липа відзначив, що на першому місті у житті батька була праця: «праця над довколишнім для майбутнього, над людьми — для людства, над народом — для нації» [9, с. 126]. Цю батьківську рису Юрій виховав у собі.

Серед Одеського громадянства доктор І. Липа мав своє видатне місце. Він представляв Одесу в Харкові у 1900 р. на створенні РУП. У 1901–1904 рр. бував у Львові, де став членом НТШ. У 1902 р. увійшов до одеської громади. 1903 р. у складі одеської групи був на відкритті пам'ятника І. Котляревському. 1904 р. Іван та Марія Липи у Львові навчалися на курсах українознавства у М. Грушевського. 1906 р. він — один із засновників одеської «Просвіти», 1910 р. — член ради новоствореного «Одеського Українського клубу», з 1911 р. — працював у товаристві «Українська хата».

З 1905 по 1918 рік Іван Липа видавав в Одесі альманах «Багаття»; створив видавничий гурток «Одеська літературна спілка», брав участь у виданні в Одесі літературно-мистецьких журналів «Основа» та «Степ»; був співредактором тижневика «Українське слово» та видавництва «Народний стяг»; співпрацював з українськими часописами «Зоря», «Правда», «Будучина», «Нова громада», «Шершень», «Громадська думка», «Рада», «Українська хата», «Літературно-науковий вісник»; друкувався у збірниках «Досвітні вогні», «З неволі», «Степ» і альманахах «Знад хмар і долин», «З потоку життя», «За красою»; планував видання часопису «Лікарський порадник» і збірника «Прометей», але ці видання не було здійснено (мабуть, за обставин війни).

І. Липа спілкувався з багатьма відомими людьми, зокрема М. Вороним, який був його побратимом і присвятив йому свою патріотичну поему «Євшан-зілля» про «запах волі», що здатен розбудити історичну пам'ять. До близького оточен-

ня письменника в різні часи належали також О. Олесь, В. Самійленко, Г. Хоткевич, Г. Чупринка, О. Маковей, В. Дорошенко, І. Огієнко та інші.

І. Липа брав активну участь у «Великому Відродженні» часів української революції та громадянської війни. В період Центральної Ради став членом Керівничого Комітету та комісаром міста, був одним із авторів проекту першої Конституції УНР. За часів Гетьманату та Директорії посів місце лікарського інспектора Одеси. Від української партії соціалістів-самостійників його призначили міністром культів. На еміграції у Тарнові І. Липа обійняв посаду голови президії Ради Республіки та міністра здоров'я уряду УНР на вигнанні.

Ю. Липа згадував про важке життя, недоїдання та хвороби, які панували серед «тарновських» українців і в таборах інтернованих вояків. Але не краще за них жив їхній міністр. Саме у цей час І. Липа написав у одному з листів: «...якби довелося наново вибирати шлях, то тільки цей і взяв би» [9, с. 131].

Щодо його літературного доробку, то початок було зроблено у Харкові, але в Одесі його талант розквітнув. «Тридцять три роки писала ця нещоденна людина! Творила казку життя» — так Ю. Липа назвав батька та визначив його творчість. У одному з листів І. Липа зізнався: «Я писав більш як чверть віку не за страх, а за совість, не ради слави, ...писав не ради грошей, а лиш тому, що мав свої думки і ті думки хотілося сказати людям...» [9, с. 135].

Т.Мейзерська вважає його філософську збірку «Тринадцять притч» справжньою перлиною в українській літературі початку ХХ ст. Аналізуючи притчі, дослідниця зазначає, що ключ до їх розуміння слід шукати у понятті «мудрість», яка є вищою від розуму, влади та багатства. «Мудрість у філософії І. Липи асоціюється насамперед зі сферою духовного, а не раціонального життя людини. Мудрість вимірюється широтою світоосягнення, глибиною майже ірраціонального поєднання душі з гармонією Всесвіту. Мудрість у всеприсутності людини у світі, у її доброті і любові, жертвовності, що виливається у своєрідну філософію світозбереження... З Мудрістю людини пов'язана її духовна сила...» Проаналізувавши зміст притч, науковець підсумовує, що ймовірно їх «універсалізм і духовна енергетика своєрідно узагальнюють напружені духовні шукання автора» [16, с. 25].

Померла ця «сонячна і сильна людина» 13 листопада 1923 р. у Винниках на руках у вірного друга Івана Огієнка, точно передбачивши день своєї смерті. І. Огієнко згадував потім, що І. Липа дуже хвилювався про долю сина та просив допомогти Юркові, бути йому батьком і передати його останню волю та благословення: «Нехай добре вчиться й закінчує університет. Все, що я залишаю по собі, нехай усе це забере, бо це йому знадобиться, як почне свою лікарську практику...» [19, с. 21–22].

У вірші «Батькові» син звертається до великої батьківської душі:

*Шляхетнеє чоло мого батька
Укрийте поцілунками троянд
І в рученька його вкладіте берла
Од трьох світів сотворених суквітно.
Золотохвильних, теплих нив південних,
Високих гір, блакитноверхих гір,
І моря, моря, що буяє вічно...
В моїй країні пишній,
Мій батьку, творіте службу Божу,
З життям людським довічно будьте злиті.
Немов шумні вітри, що віють без спочину,
Немов грімучі води, випорснені вдалеч,
Мов сонячна теплота, розвивайте землі, -
Душе великая в незмінному порив
Я бачу їх на скелях Там — де море.
Ось **Правда** йде в плащі із левих шкір,
Ось **Вірність** тихая із нею розмовляє,
Ось **Непідкупність** з золотим ключем.
Ось і **Братерскість**, що із орлами з міді,
Їх обіймає любо. Ось дубовий
Вінок **Знання** вбирає, й усмішки **Краса**
Дарує всіх гостей душі, що гідна.
То — **Перемога** в сурми трубить.
І цвіте земля.*

Л. Горболіс зазначає, що у цьому вірші-присвяті «оприявлюються кровний, містичний і духовний зв'язки сина з батьком» [5, с. 235]. Саме завдяки цим зв'язкам, вважає дослідниця, Юрій відчув і побачив те, що здатен побачити та і відчутти далеко не кожен. В останню дорогу прийшли провести свого речника Правда, Вірність, Непідкупність, Братерскість,

Знання, Краса та Перемога, котрі були «повноправними учасниками його життя». «Лише Син з Україною в серці, як і його батько, міг побачити ті образи» [5, с. 238]. Додамо, що й не кожен це зміг би так висловити.

Донька Ю. Липи Марта Липа-Гуменецька також писала про міцний зв'язок між Юрієм і батьком та про наступність у їхніх поглядах і справах: «Найважливішим для нього було виконати своє призначення у житті. Зробити все за себе і за свого татуся-тарасівця — Івана Липу» [12, с. 106].

Липознавець О. Баган вважає, що «мабуть, самим Провидінням було вже так визначено, що Юрію доведеться прожити небуденне і значиме життя» [3, с. 3]. Лев Биковський зазначав, що через особисту скромність Ю. Липа так і не написав своєї автобіографії. Ставши його першим біографом, Л. Биковський виокремив у його житті батьківську добу, одеську, кам'янецьку, тарнівську, познанську, варшавську та останню — яворівську [4, с. 380].

Безумовно, родинна атмосфера й оточення відіграли позитивну роль у формуванні особистості Юрія. Марта Липа-Гуменецька наводить спогади Ілька Гаврилюка: «Іван Липа був надзвичайно гостинний і милий господар. Родина його була напрочуд гарна. Коректна, розумна, вихована й проста в поведженні дружина його; ніжна старенька бабуса-мати й гімназист-син утворювали атмосферу надзвичайної любови, прихильності і згоди» [12, с. 107].

Приїжджали до батька непересічні люди: М. Коцюбинський, О. Маковей, Г. Хоткевич, Б. Грінченко, В. Самійленко, М. Вороний, О. Олесь, Г. Чупринка, В. Чехівський тощо. Одеський краєзнавець Т. Максим'юк наголошує, що велике значення у вихованні Юрія відігравали також «одеські українські родини: Комарови, Луценки, Шелухіни, Боровики та інші» [14, с. 77]. Цій темі присвячена доповідь дослідника на наших читаннях.

Одеський історик А. Мисечко вважає, що саме від революційних подій 1917 р., коли батько та син разом створили українське видавництво «Народний стяг», Юрій починає продовжувати життєвий громадсько-політичний, літературний і науковий шлях свого батька [17, с. 99].

Після закінчення одеської гімназії Ю. Липа вступив на юридичний факультет Новоросійського університету. Про

подальший його свідомий вибір дослідник О. Янчук пише: «Враховуючи загрозу більшовицького перевороту в Одесі наприкінці 1917 року, Ю. Липа вступає до лав організованої полковником І. Луценком та підполковником В. Змієнком Гайдамацької дивізії, у її перший пластунський курінь». Він бере участь у вуличних боях проти більшовиків. Стає заступником командира Одеської «Січі», створеної з Союзу української молоді. Займається організацією першої студентської сотні, яка допомагала військам Директорії здобути Одесу.

В останніх числах 1918 р. Іван та Юрій Липи назавжди залишили Одесу, кожен своїм шляхом – міністра та вояка. У Кам'янці-Подільському вони зустрілися. В університеті Юрій почав вивчати медицину, але змушений був емігрувати до Тарнова. Як і сотні інших вояків, деякий час перебував у таборі для інтернованих. Згодом йому вдалося продовжити навчання на медичному факультеті Познанського університету. О. Янчук наводить слова батька, щодо вибору сина: «Я знав, що ти вибереш медицину, це добре. Медицина дасть тобі не тільки фах, вона дасть тобі цілий світогляд» [28, с. 67].

Писати Юрій почав дуже рано, батько вважав його твори «графоманією», але В. Самійленко та І. Франко дали йому благословення на літературну працю. Саме у Кам'янці він «цілком усвідомлено стає на шлях літературної творчості, якого не полишає до останніх днів свого життя». А у Тарнові відбувся його дебют у поезії. Юрій тоді працював у відділі преси та пропаганди уряду УНР на вигнанні та в товаристві допомоги українській еміграції. Під час навчання у Познані він активно включається у літературне життя Західної України та української еміграції Польщі [30, с. 127]. «За свідченням очевидців, Юрій Липа, коли починав писати свої літературні, медичні, політологічні твори... ставив перед собою на стіл портрет батька і писав. Навіть після своєї смерті Іван Липа міг надихати сина на творчість» [17, с. 100].

Також він продовжує займатися громадсько-політичною роботою. Як колись його батько у Харкові, так тепер у Познані Юрій Липа і його побратими Кузьмин і Васильченко створили таємну студентську корпорацію «Чорноморе», яка мала клич «Честь, Україна, Товарииськість!» і поставила мету готувати державницьку молодь для майбутньої України. Кожен член корпорації мав бути тим, «ким нація могла б гордитися

і з кого мала б повну користь» [30, с. 12]. Він був зобов'язаний здобувати знання не лише з курсу, що читався в університеті, а й вивчати іноземні мови, економіку, економічну та політичну географію, історію та дипломатію, військову справу, щоб у майбутньому, коли відродиться українська держава, вона вже мала людей, здатних її очолити, повноцінно провадити її зовнішню та внутрішню політику» [28, с. 68].

Отже, завдяки власному авторитетові, набутому публікаціями та плідною організаційною діяльністю, Ю. Липа став «ідейним натхненником значної частини українського молодіжного руху Польщі, який він намагався згуртувати навколо корпорації «Чорноморе» та її філій, спрямовуючи зусилля українського юнацтва на усвідомлення своєї місії у виборені незалежності та державотворчому процесі» [28, с. 70].

Також він співпрацює з празькими виданнями «Державницька нація» та «Студентський вісник». О. Янчук пише, що у цей час спостерігається поява нового філософсько-ідеологічного напрямку у творчості письменника та нового жанру — політичної публіцистики. Ю. Липа був співзасновником літературних об'єднань «Авангард», «Сонцесвіт», «Ми», «Варяг», «Танк».

«Це було дивовижне життя» — написала його донька Марта, опрацювавши польські архіви батька. «Чи працював він над своїми книжками, чи опановував професію лікаря, чи відписував листи, чи готував статті до журналів — Юрій Липа постійно працював над вибудовуванням себе як особистості, Українця, і при цьому ніколи не поривалася ниточка зв'язку його духу з духом своєї нації» [13, с. 204].

Про варшавське оточення Ю. Липи у її розвідці читаємо: «Люди були в праці для своєї нації між двома війнами». Це Іван Шовгенів (батько Олени Теліги), Михайло й Олена Теліги, Лев Биковський, Олександр Ольжич, Євген Маланюк, родини Огієнків, Ливицьких, митрополит Андрей Шептицький та інші.

У 1940 р. Ю. Липа, І. Шовгенів, В. Садовський, Л. Биковський створили у Варшаві науково-дослідну установу — «Чорноморський інститут» із вивчення та прогнозування політичних та економічних проблем, що постануть перед Україною після здобуття незалежності, сподіваючись, що він і надалі досліджуватиме розвиток України у Чорноморському

просторі. Згодом за почином Ю. Липи було зорганізовано Український Океанічний та Український Суходоловий Інститути. Сферою їх досліджень, як зазначає Лев Биковський, були «істота, минуле й майбутнє українства в державному аспекті» [31, с. 15].

Із багатогранної творчості Ю. Липи доцільно наголосити на духовних творах митця, адже духовність була в центрі уваги його батька-письменника. Після поетичних збірок із промовистими назвами «Світлість» і «Суворість» у 1938 р. виходить збірка Ю. Липи «Вірую», де у кожному творі присутні «роздуми автора про сенс людського буття», — написала Т. Ананченко [1, с. 76]. Принагідно зазначимо, що цього самого року побачила світ головна праця Ю. Липи «Призначення України». Ці твори ніби перегукуються між собою. Автор досліджує призначення України та, звертаючись до Бога, розмірковує про призначення людини:

*Коли прийшла пора і ти дозрів
У муках днів, у боротьбі з собою,
Як образ берегів в імлі, на морі, —
В одній хвилині з'явиться тобі
Твоє призначення земне і зміст.
То лиші приходять раз, але назавжди.
Не стерти образу цього тобі,
Ти не втечеш, дивись вперед — і знай:
Одно тобі зосталось тільки: жити ним,
І сповнитися ним, воно — від Бога.
Як же ж не вчув призначення свого, —
Ти ще не жив, і ще не вартий вмерти.*

Т. Мейзерська вважає, що збірку «можна розглядати як пристрасну молитву людини, яка усвідомила, побачила своє призначення, і готова виконати його». Дослідниця переконана, що віру у вище Призначення людини Ю. Липа успадкував від батька. Саме ця збірка містить вірш «Батькові», наведений вище. Образ Батька Юрій подає як зразок найдосконалішої Душі [15, с. 100].

Навіть смерть Юрій Липа зустрів на Львівщині, як і його батько. Так само, як батько, він свою смерть передбачив: «Спостерігаючи за колонами світських військ, що переміщалися на захід, він говорив, що йому судилося, мабуть, померти незвичайною смертю...» [32, с. 55]

Останній у своєму житті вибір він зробив як завжди - свідомо. Влітку 1943 р. Ю. Липа з сім'єю був змушений виїхати з Польщі. А. Кравець пише, що «це сталося після того, як лікар, котрий тривалий час допомагав хворим різних національностей, не проявляв ворожості до польського народу, отримав попередження» що, він — український націоналіст, і його родина буде знищена фізично, якщо негайно не покинуть польську столицю. Ю. Липа відкинув доцільність подальшої еміграції на Захід та обрав шлях на Схід — на Україну, на зустріч фронту.

Оселившись на Яворівщині у с. Бунів, він працює сільським лікарем, веде просвітницьку роботу серед населення, таємно проводить курси з підготовки медичних кадрів УПА, лікує повстанців, налагоджує контакти з крайовим проводом ОУН, стає членом Української Головної Визвольної Ради.

Із наближенням фронту Провід підготував його еміграцію на Захід, але Ю. Липа постійно відмовлявся від виїзду: «Народ свій у біді не залишу», «Мій обов'язок бути з повстанцями», «Я був, є і буду людиною чину, і сьогодні я йду з тими, що діють, і з ними залишуся», «Тут вороги і там неприятели. Одні і другі вимагатимуть упідлитись. Краще вмерти на своїй землі гідно в боротьбі» [7, с. 200–201]. Ю. Липа писав про українських діячів, так ніби про себе: «Життя цих синів... є завжди в небезпеці. Їхня служба Україні — це неспокійна посада... Їм заглядає в очі смерть, і вони вміють гинути» [32, с. 56].

Насамкінець наведу повний текст молитви, з якої взято епіграф для моєї статті. Так закінчується останнє оповідання «Нотатника» Ю. Липи — «Табір». Цей заповіт носив на серці колишній вояк армії УНР, а перед смертю передав його для того, хто б теж на серці носив: *«Боже народів, утвердження і небес, і землі, і моря, Боже походів і самопожертви, до тебе молиться найсамотніший народ у світі, народ найсильніший, бо перетривав і меч, і підлість людського слизького слова, найсильніший, бо злочини, й гріхи своїх дітей перетривав. Боже, дай нам усе, що найвеличніше було в нас і сповни нарід наш молитвою вічного напруження. Дай так, щоб ніхто в нас не мав замкнених очей, щоб тривога батьківська була в кожному серці, і щоб руки наші учились усіх способів боротьби, щоб уми наші пізнали всі науки, а воля наша знищила всіх противників! За сірість минулих років, за блуканину на роздоріжжях, дай нам тепер велику дорогу одності і молитви!»* [10, с. 342].

У порівнянні життєвих шляхів Івана та Юрія Лип було зроблено акцент на тих фактах біографії, що свідчать про: 1) свідомо зроблений ними вибір: служити людям і Україні; 2) усвідомлення відповідальності за свій вибір; 3) вплив вибору батька на вибір сина. Проблема вибору, яка рано чи пізно постає у житті кожної людини, розглянута на прикладах двох непересічних особистостей, допомогла сформулювати наукову проблему спроможності біографа відтворити ситуацію вибору, тобто – на можливості дослідника, уникаючи міфотворчості, реконструювати життєву чи, принаймні, історичну ситуацію, що спонукає людину до визначення.

Лев Биковський, що був другом і першим біографом Юрія Липи (отже добре знав його життя та добре вивчив його спадщину) зрозумів шлях, яким можна збагнути цю постать. Він закликав: «Всяка односторонність в студіях над творчістю Юрія Липи, всяке вихвачування поокремих подій з його життя та частин з його творів, всякі спроби підмінити ними суцільність його духовної істоти передчасні і помилкові. Вони являються вислідом незнання й нерозуміння Ю. Липи та проявом недооцінювання його. Треба передовсім пізнати Ю. Липу в цілості, щоб оцінити всю велич нашої втрати й одночасно збагнути заповіт, що він його нам залишив» [4, с. 380] .

У перспективі дослідження творчого та наукового доробку Івана та Юрія Липів бачиться застосування цілісного підходу до їхньої спадщини – виконання заповіту Л. Биковського. Цей напрямок може бути реалізованим у площині міждисциплінарного дослідження з українознавства.

1. *Ананченко, Т.* Духовна домінанта поезії Юрія Липи (збірка «Вірую») [Текст] / Т. Ананченко // Треті Липівські читання : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.]. – О. : Друк, 2007. – С. 74–80.
2. Апостол новітнього українства [Текст] : спогади про Юрія Липу / упоряд. П. і Ю. Кіндратовичі. – Л. : Каменярь, 2000. – 239 с.
3. *Баган, О.* Юрій Липа: людина і мислитель [Текст] / О. Баган. – К. : КУН, 1994. – 39 с.
4. *Биковський, Л.* До проблематики життя і творчості Юрія Липи [Текст] / Л. Биковський // Юрій Липа: голос доби і приклад чину : зб. наук. праць / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. : ЛНУ, 2001. – С. 373–380.
5. *Горболіс, Л.* Поезія Ю. Липи «Батькові»: від образу до епохи [Текст] / Л. Горболіс // Четверті Липівські читання : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.]. – К. : УВС ім. Ю. Липи, 2009. – С. 235–239.

6. *Киричук, С. А.* Інтертекстуальні і текстуальні аспекти творчості Юрія Липи [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Світлана Анатоліївна Киричук ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 20 с.
7. *Кравець, А.* Воїн без однострою і шолома [Текст] / А. Кравець // Юрій Липа: голос доби і приклад чину : зб. наук. праць. – Л. : ЛНУ, 2001. – С. 197–201.
8. *Липа, Ю.* Всеукраїнська трилогія [Текст] : у 2 т. / упоряд. О. Мислива, В. Яременко ; передм. М. Головатий. – К. : МАУП, 2007. – (Б-ка україннознавства ; вип. 12).
9. *Липа, Ю.* Світильник неугасимий. Життя як казка [Текст] / Ю. Липа // Юрій Липа : зб. ст. і матеріалів, приурочених 100-літньому ювілею з дня народження Юрія Липи. – Івано-Франківськ : Факел, 2000. – С. 116–136.
10. *Липа, Ю.* Табір [Текст] / Ю. Липа // Липа Ю.І. Твори : у 10 т. – Т. 2 : Проза : Нотатник : Новели. – Л. : Каменярь, 2006. – 357 с.
11. *Липа, Ю. І.* Твори [Текст] : в 10 т. – Л. : Каменярь, 2005–2009. – Т. 1–3.
12. *Липа-Гуменецька, М.* Про мого батька і діда [Текст] / М. Липа-Гуменецька // Юрій Липа : зб. ст. і матеріалів, приурочених 100-літньому ювілею з дня народження Юрія Липи. – Івано-Франківськ : Факел, 2000. – С. 106–109.
13. *Липа-Гуменецька, М.* Юрій Липа — письменник, мислитель, лікар [Текст] : (перегляд польських архівів) / М. Липа-Гуменецька // Юрій Липа: голос доби і приклад чину : зб. наук. праць. – Л. : ЛНУ, 2001. – С. 204–212.
14. *Максим'юк, Т.* Юрій Липа в оточенні засновників «Братерства тарасівців» [Текст] / Т. Максим'юк // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст. : [матеріали Всеукр. наук. конф.]. – О. : Астропринт, 2000. – С. 77–83.
15. *Мейзерська, Т.* Езотерична проблематика поетичної збірки Ю. Липи «Вірую» [Текст] / Т. Мейзерська // Треті Липівські читання : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.]. – О. : Друк, 2007. – С. 99–107.
16. *Мейзерська, Т.* Жанрово-стильові особливості збірки Івана Липи «Тринадцять притч» [Текст] / Т. Мейзерська // Четверті Липівські читання : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.]. – К. : УВС ім. Ю. Липи, 2009. – С. 23–28.
17. *Мисечко, А.* До витоків становлення Юрія Липи [Текст] / А. Мисечко // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст. : [матеріали Всеукр. наук. конф.]. – О. : Астропринт, 2000. – С. 97–101.
18. *Наукові праці [Текст].* Філологічні науки / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка ; редкол.: Л. М. Марчук (відп. ред.) [та ін.]. – Кам'янець-Подільський : ПП Потапов, 2010. – Вип. 21. – 196 с.
19. *Огієнко, І.* Світлій пам'яті Івана Липи [Текст] / І. Огієнко // Апостол новітнього українства : спогади про Юрія Липу / упоряд. П. і Ю. Кіндратовичі. – Л. : Каменярь, 2000. – С. 20–23.
20. *Стриж, В.* Заповіт тарасівців [Електронний ресурс] / Віктор Стриж // Історико-культурологічні та лінгвістичні нариси: маловідомі матеріали Історії України. – Режим доступу : <http://www.ukrainaforever.narod.ru/zapovittarasivziv.html>. – Назва з екрану.

21. Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст. [Текст] : [матеріали Всеукр. наук. конф.] / Одес. обл. держ. адміністрація, Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Одес. обл. об'єднання Всеукр. т-ва «Просвіта» ім. Т. Шевченка. – О. : Астропринт, 2000. – 151 с.
22. Треті Липівські читання [Текст]: [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.] / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, Благодійний фонд імені І. та Ю. Липів ; упоряд. Г. Дольник. – О. : Друк, 2007. – 138 с.
23. Четверті Липівські читання [Текст]: [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.] / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, Благодійний фонд ім. І. та Ю. Липів; упоряд. Г. Дольник. – К. : УВС ім. Ю. Липи, 2009. – 236 с.
24. Шестель, О. Г. Художнє зображення національного характеру у творчості Івана Липи [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Олена Геннадіївна Шестель ; Дніпропетров. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Д., 2009. – 19 с.
25. Шумило, Н. Юрій Липа – автор новітньої повісті [Текст] / Н. Шумило // Четверті Липівські читання : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.]. – К. : УВС ім. Ю. Липи, 2009. – С. 15–22.
26. Юрій Липа [Текст] : зб. ст. і матеріалів, приурочених 100-літньому ювілею з дня народження Юрія Липи / Івано-Франків. держ. техн. ун-т нафти і газу ; упоряд. І. Скрипник. – Івано-Франківськ : Факел, 2000. – 248 с.
27. Юрій Липа: голос доби і приклад чину [Текст] : зб. наук. праць / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. : ЛНУ, 2001. – 408 с.
28. Янчук, О. Пороги вічності Ю. Липи. [Текст] / О. Янчук. – О. : УЧІ ім. Ю. Липи, 1998. – 21 с.
29. Янчук, О. Спогади про Юрія Липу в останній рік життя [Текст] / О. Янчук // Янчук О. Юрій Липа в листах і спогадах сучасників. – О. : УЧІ ім. Ю. Липи, 1998. – С. 51–57.
30. Янчук, О. Студентські роки Юрія Липи [Текст] / О. Янчук // Треті Липівські читання : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.]. – О. : Друк, 2007. – С. 65–71.
31. Янчук, О. Ю. Липа у спогадах О. Теремуса [Текст] / О. Янчук // Янчук О. Юрій Липа в листах і спогадах сучасників. – О. : УЧІ ім. Ю. Липи, 1998. – С. 11–14.
32. Янчук, О. Юрій Липа в листах і спогадах сучасників [Текст] / О. Янчук ; Укр. Чорноморський ін-т ім. Ю. Липи. – О. : УЧІ ім. Ю. Липи, 1998. – 63 с.

Кучеренко С. В. Иван та Юрій Липи в культурному і політичному житті України (наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст.).

Ключові слова: безпосередній вплив, опосередкований вплив, життєва ситуація, історична ситуація.

У підсумку порівняльного дослідження біографій Івана та Юрія Лип було зроблено висновок про безпосередній вплив батька на світогляд сина, професію та громадянську позицію, а також опосередкований вплив на його творчість. У процесі дослідження постала нова наукова проблема щодо спроможності біографа реконструювати життєву (внутрішню) та історичну (зовнішню) ситуації, в яких знаходиться діяч, що здійснює свій вибір.

Kucherenko S. V. Ivan and Yurii Lypa in cultural and political life of Ukraine (at the end of 19th century – in the first half of 20th century).

Key words: direct impact, indirect impact, life situation, historical situation.

As the result of comparative research of Ivan and Yurii Lypas' biographies a conclusion was made about the father's direct impact on the son's world outlook, profession and civil position, and also indirect impact on his creative work. In the process of the research a new scientific problem arose concerning biographer's ability to reconstruct life (inside) and historical (outside) situations, in which personality, making one's own choice, is immersed.

Кучеренко С. В. Иван и Юрий Липы в культурной и политической жизни Украины (конец ХІХ – первая половина ХХ в.).

Ключевые слова: непосредственное влияние, опосредованное влияние, жизненная ситуация, историческая ситуация.

В итоге сравнительного исследования биографий Ивана и Юрия Лып был сделан вывод о непосредственном влиянии отца на мировоззрение сына, профессию и гражданскую позицию, а также опосредованное влияние на его творчество. В процессе исследования возникла новая научная проблема – способности биографа реконструировать жизненную (внутреннюю) и историческую (внешнюю) ситуации, в которой находится деятель, совершающий свой выбор.